

po vodi v Bakar — Museum Tarsaticam — Čez Grobničko polje na Kastavsko — Otok glagolizma, sonce, viharji in vina — Rab — Skozi Obrovački preliv — Staroveški Pag, izdelovanje vina in stari bogovi — Jadna Liko, od Like pogineš — Čuvaj se senjske ruke! — Burja se v Senju rodi — Slovo od morja v Gorskem kotarju.

Lep kos lepote slovenske in hrvatske pokrajine, mnogo učinkovitih momentov iz življenja obeh narodov, ki jih je slučajno, a z velikim razumevanjem srečal na svoji poti, mnogo problematike naše sodobnosti, kulture in duše je zajel v teh kratkih poglavjih Wollman. Neprisiljeno, navidez brez sistema, uvaja čitatelja v našo zgodovino, kulturo, dialektologijo, etnografijo, življenje in dnevna vprašanja. Vodnik mu je njegov pot, kateri ga vodi iz Maribora do Senja. Mesta kot torišča višjih oblik življenja ga malo zanimajo, zato pa ga tem bolj privlači dežela in ljudstvo, iz katerega ust rad črpa informacijo in katerega življenje je pestro, pristno in pogosto prastaro po svojih oblikah. Nekatera poglavja so naravnost mojstrska, tako posebno obisk pri Gjalskem, nekateri opisi vtisov iz Slovenije in posebno iz Primorja. Besedilo spremlja mnogo dobrih slik, ki dopolnjujejo pisateljevo pripovedovanje. Pripovedovanje je stvarno in nazorno, ljubezen, s katero pisatelj opazuje deželo, ljudstvo, življenje in probleme, pa mu pogosto narekuje tople, pesniške besede in je čitanje te knjige resničen užitek. Kamor bo prišla ta knjiga, bo vzbujala ljubezen in zanimanje za nas. Resnična objektivnost, ki naj bi vselej bila odlika znanstvenika, je ena njenih največjih prednosti. Sem in tje so se vrinile majhne stvarne ali tiskovne napake (str. 47 Mercinger namesto Mencinger, str. 46 in dr. Žalje namesto Žale, str. 21 trditev, da sta v Zidanem mostu čez Savo dva mosta, ko so vsi trije na Savinji) ali pokvarjene slovenske ali hrvatske besede (str. 50 kdaj se mora, more se!) itd. Vsebinsko pa ta knjiga vsestransko zadovoljuje in bo tudi jugoslovanskemu čitatelju dobro služila kot vodnik v res nepristransko, slovansko širokogrudno domoznanstvo.

Pavel Ágoston: *Felgyújtott erdő*. Szombathely 1936. A Nemzedékek kiadása. 104 str.

Slovenski rojak Avgust Pavel je doživel pred tremi leti s svojo prvo pesniško zbirko (gl. DS 1933, 439) lep uspeh v novjšem madžarskem pesništvu, ki mu ga je priznalo okoli 30 ocen vseh literarnih in nazorskih smeri. Poudarjali so, da je Pavel resničen pesnik sodobnega življenja, njegove bede in njegovega prizadevanja po etični ureditvi sveta. V svojem petdesetem letu je poslal Pavel v svet enako svežo novo zbirko pesmi »Žažgani gozd«.

Knjiga je naslovljena po uvodni pesmi, v kateri pesnik v mogočni prispodobi kaže svetovni nered: zlikovci so zažgali gozd, katerega krvavi plameni slepe luč čudežev, ki so stoletja vodili človeštvo; pesnik bije plat zvana ter kliče nove čudeže, a se vprašuje: ali zvonim nebeščanom, ali zemljanom? V pet skupin je razdelil izpovedi o sebi in svoja doživetja svetá. Prva skupina »Nevidne korenine« izpoveduje pesnikov odnos do zemlje. Prva vrstica je programatična: »Drzna laž je vse moje življenje!«

— sredi mestnega kamenja, zakaj s slehernim vlaknom je zvezan z ledinami, s travami in z mladostnimi spomini. Na poteh po deželi se zamika v detinstvo in ko se tišina zgrne nadenj kot neviden zvon, je sam s svojim moškimi stokom. Razgovarja se z živalmi po snežnih poljih, njegovi verzi se rimajo s petjem ptic. Ko se vrača v mesto siren, tovarn in stanovanjskih kasarn — z jezer vasi na ocean —, se zruši nanj strahotna Groza. V treh prisrčnih in preprostih pesmih se spominja domače krave iz detinstva — »pravljicne barke na skrivnostnih, daljnih vodah«. Ob potoku Kučnici v Slovenski krajini poje cveticam svojega detinstva, ki so se mu v življenju spremenile v hrepenenje.

»V nebo strmeči topoli« so njegova doživetja v svetu. Na cesti sreča popotnika, tako značilnega za naše dni, in spozna v bedniku Nazarenca. Zamika se v globine človeškega srca in v spoznanju, da je svet čustev večja skrivnost kot vse veselje, povečuje skrivnostno snovanje človekove duše. Toda človeška srca so kakor močvirja in svet pričakuje novega junaka, ki jih bo izsušil in izgrebel ogromen grob razvalinam sveta.

»V drevesnih vrhovih ptiči poje« je v dveh besedah izvirnika izražen naslov skupine ljubezenskih pesmi. Spominja se mladostne ljubezni in obnavlja njene odmeve, razmišlja o ženi, o svojem potovanju z njo »z zmagovito hozano v sončne višave«. Ker se rad mudi v razmišljanju o svojem koncu, rešuje tudi vprašanje večne ločitve od žene. To skupino posebno označujejo številne primere.

»Mrmra, hrumi množica«, ki se bori za sleherni dih, ker »na dvoje se je svet razklal. | Zunaj sten temnice | pleše eden v izobilju, | drugi ropa, medli, gladuje«. S človeškega obraza je zbrisan nebesni znak, na zborovanjih rešujejo družabno bedo in se vračajo k obloženim mizam — in laži se kopičijo. Tudi »novo ljudsko misel« prodajajo »zajedavci v salonskih hlačah« — pisatelji in umetniki, ki se šemijo kot sejmarji z videzom kmečke zunanosti, a so izkoreninjeni iz zemlje in ljudstva. Zato kliče pesnik: »Kdaj bodo vendar že začula kosmata ušesa | grozečo besedo o semenu, ki je šlo v kvar?« Pesnik se ne obrača z ostro besedo le k ljudem, marveč prosi tudi Stvarnika v pesmi o vizionarnem odhodu, naj zbríše madež sovražstva človeku s čela, ali pa naj nategne vajeti krepkeje. Zakaj taki so ljudje: nesi jim dobro besedo, radostno doživetje — in režali se ti bodo nasproti požrešni volkovi, lisice, hijene in ljudem podobne opice — le človeka ne najdeš!

»Ledena, z ivjem pokrita ledina« je pesnikova boleost in misel na slovo od življenja. Kakor sipina sredi puščave je; bogastvo, ki sta mu ga dali usoda in mati, je izgubil in iz svojega najglobljega spoznanja izpoveduje: »Treba nam je žalosti!« Brez duše je vrisk, če ne stoji že pred njim žalost. V prividu gleda svoje poslednje slovo, zakaj v življenju je tako, da »si pripravljamo z zaupanjem ženitovanjsko posteljo, a v sosednji sobi nas že čaka mrtvaški oder«. V posebni pesmi gleda pesnik svoj pogreb — farizeje med »prijatelji« in v nežni podobi svojo družino. Zbirko zaključuje veličastna »Na cesti milijonov let«, kjer gleda, med drugim, pred sabo pravrvenje, v bron vlit visoki red. Abrahame, Hanibale, mučenike, čarovniške

pravde, Shakespearea, in Adyja; pred seboj pa v kozmični megli nova tisočletja, nove Babilone, oceane. V blazni naglici drvi vse mimo — ali pojó hallelujo ali žalni psalm? Sam pa stoji s peresom ob strani, dokler ga Trenotek ne bo uničil. »Strt se zahvaljujem Jehovi: | Da se vendar mi ne zlomi palčje pero, | to je Tvoj največji čudež!«

Osnovna značilnost Pavlovih pesmi je njih živi odnos do življenja: zajete so iz njegove sredine in oblikujejo ga. Njegova kritika življenja, bodisi da je izpoved lastnega čuvstva ali ne, ni pesimistična, marveč vedno gradi. Beseda mu je trda in udarna, kadar sodi in kadar poziva na delo in spremembo. Moč pesnikovega sloga je — kakor že v prvi zbirki — v metafori in prisposobi. Tu je prinesel Pavel toliko novega, da je po pravici vzbudila ta stran njegove pesmi veliko presenečenje. Te odlike pa so večinoma vklenjene v jezikovne posebnosti jezika, v katerem piše, tako da so sploh neprevedljive ali pa izgube v prevodu svoj blesk.

Posrečeno opremljeno knjigo sta okrasila Csébi Pogány István in Andor Lóránd. Vilko Novak

ZAPISKI

Iz kronike Doma in Sveta od 22. IV. 1937 do 2. IV. 1938

Dne 22. aprila 1937 je izšla prva (dvojna) številka DSv-a za leto 1937. (Jubilejni letnik.) Obsegala je 128 strani. Članka »Premišljevanje o Španiji« (spisal E. Kocbek) KTD kot založnik ni moglo odobriti. Prosilo je gg. urednike, naj napako popravijo. S tem se je pričelo usodno obravnavanje. Kdor bere obojestranske dopise, ki so si hitro sledili, dobi vtis, da ni šlo več za Španijo, ampak za pojmovanje uredniške svobode do KTD-a. KTD je želelo imeti vpogled v verskokulturne članke DSv-a, preden bi se natisnili; predlagalo je urednikom, naj bi se dobil način, da bi KTD moglo zadostiti svoji soodgovornosti. Do sporazuma ni prišlo. Uredniki so smatrali — tako se zdi — zahtevani predvpogled kot omejevanje uredniške svobode. KTD je poudarjalo, naj gg. uredniki pomislijo, kaj je prava svoboda: neodvisnost od neupravičenih vplivov, od nerednih človeških strasti, in da je tem večja, čim bolj se uveljavlja v kraljestvu duha. —

Ta spor je zelo bolel tudi rajnkega nadškofa dr. Jegliča. Po stiškem g. opatu je dobil v roke dotedanjo korespondenco obeh strank. Pazno je vse prebral, nato pa pisal gg. urednikom DSv-a pristrčno pismo, čigar natančni odtis je poslal tudi KTD-u. Mislimo, da smemo glavne točke iz pisma tu prepisati. Vsak bo lahko uvidel, da je res šlo samo za vprašanje uredniške svobode in odgovornosti KTD kot založnika.

V Stični, dne 15. 5. 1937.

Uredništvu revije »Dom in Svet«

v Ljubljani.

»Pred seboj imam prepis dopisa predsednika KTD z dne 9. 5. na uredništvo Vaše revije, in Vaš odgovor z dne 13. 5.

Glavno vprašanje v obeh dopisih se suče okoli zahteve, naj bi se KTD-u omogočil vpogled v članke »Doma in Sveta«, da se ne bi kaj